

Mila Kotala
Julia Lahtinen
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosionomi (AMK)
Kirkon nuorisotyönohjaajan virkakelpoisuus
Opinnäytetyö, 2021

SATEENKAARISENSITIIVINEN TYÖOTE

Opas rippikouluohjaajille

TIIVISTELMÄ

Kotala Mila, Lahtinen Julia

Sateenkaarisensitiivinen työote - Opas rippikouluohjaajille

21 sivua

Syksy 2021

Diakonia-ammattikorkeakoulu

AMK

Sosionomi- kirkon nuorisotyönohjaaja

Opinnäytetyönämme tuotimme oppaan sateenkaarisensitiivisestä työotteesta rippikouluohjaajille. Sen on tarkoitus auttaa ohjaajaa refleктоimaan omaa ajatteluun sekä toimintaansa sateenkaarivähemmistöt huomioiden. Oppaan nimi on Sateenkaarisensitiivisen työotteen ABC, eli se on tarkoitettu ensikosketukseksi teemaan. Se sisältää perustietoa sekä harjoitteita ja reflektiotehtäviä. Rippikouluohjaaja voi halutessaan käyttää niitä myös ryhmän ohjaamisessa. Opinnäytetyön tarkoituksena on tuoda rippikouluohjaajille lisää ajankohtaista tietoa sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin liittyvistä asioista sekä lisätä tietoutta sateenkaarisensitiivisestä työotteesta. Aihe on ajankohtainen sosiaali- ja kirkon aloilla, sillä sateenkaarisensitiivinen työote on uusi käsite ja sensitiivinen työote on tärkeää nuorisotyössä.

Opinnäytetyössämme paneudumme seksuaalikasvatuksen merkitykseen rippikoulutyössä ja sen moninaisuuteen. Tutkimme aiemmin tehtyjä kyselyitä, opinnäytetöitä sekä kirjallisuutta. Käsittelemme sensitiivisen työotteen sekä puheeksi ottamisen roolia kasvatustyössä. Opinnäytetyössämme tutkimme sateenkaarisensitiivisen työotteen oppaan tarvetta rippikoulutyön kentällä, ja tuottamamme opas on vastaus tähän tarpeeseen. Opinnäytetyössä kerromme myös yhteistyökumppaneistamme, joiden kanssa suunnittelimme tuotettamme.

Asiasanat: Työote, rippikoulutyö, sukupuolisensitiivisyys, sateenkaarisensitiivisyys, seksuaalisuus, moninaisuus

ABSTRACT

Mila Kotala, Julia Lahtinen

Rainbow sensitive work approach, a guide for churches youth workers

21 pages

Autumn 2021

Diaconia University of Applied Sciences

Bachelor's Degree in Social Services, Option in Christian Youth Work

Bachelor of Social Services

As our thesis we produced a guide booklet about rainbow sensitive work approach for churches youth workers. It's meant to help for professionals to reflect their own thinking and way of working, taking into account the minorities within the LBGTQ+ community. The name on the booklet is Sateenkaarisensitiivisen työotteen ABC, which means that it is meant to be the introduction to the theme. The booklet contains basic information and practises to carry out with the youth and reflective practises to execute with other professionals or alone. The purpose of the thesis is to give more topical information about gender – and sexual minorities and to give advice on how to manage rainbow sensitive work approach. The topic of the thesis is current since the word rainbow sensitive work approach is new and important in both social work and churches youth work.

In our thesis we delve into the meaning of sex education in confirmation camp related work and the diversity of sex education. We research previously conducted inquiries, theses and literature. The thesis delves into sensitive work approaches and early dialogues roles in pedagogical work. In our thesis we research the need for this kind of guide booklet in confirmation camp field. The booklet that we have made is meant to be the answer to this need. In the thesis we also tell about our different partners in the work field, who have helped us in the making of the guide.

Keywords: Approach to work, confirmation training work, rainbow sensitivity, gender sensitivity, diversity, sexuality

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	4
2 KOKONAISVALTAINEN SEKSUAALIKASVATUS JA SATEENKAARISENSITIIVINEN TYÖOTE	5
2.1 Sensitiivisyys ja puheeksi ottaminen	6
2.2 Seksuaalikasvatus	8
2.3 Rippikoulun seksuaalikasvatus	9
3 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITE	10
4 YHTEISTYÖKUMPPANIT	14
4.1 Sateenkaariyhdistys Malkus ry	15
4.2 Hivpoint	15
4.3 Lasten ja nuorten keskus ry	16
5 OPINNÄYTETYÖPROSESSIN KUVAUS	17
5.1 Prosessin aloitus	17
5.2 Prosessin haasteet	18
5.3 Tuotteen kehittäminen	18
5.4 Palaute ja kehitysehdotus	19
6 POHDINTA	19
LÄHTEET	22

1 JOHDANTO

Suomen evankelisluterilaisella kirkolla ei vielä ole yhtä yhtenäistä linjaa siitä, kuinka sateenkaarivähemmistöt otetaan huomioon toiminnassa. Tämä tekee aiheesta arkaluontoisen, sillä seurakunnan työntekijät eivät voi olla varmoja hyväksyykö kirkko heidän työtapansa. Me halusimme tuottaa oppaan, josta saa perustietoa ja jolla voi herättää rakentavaa keskustelua työyhteisössä. Valitsimme opinnäytetyömme otsikoksi sateenkaarisensitiivisyyden, koska emme halunneet rajata opasta vain sukupuolisensitiivisyyteen.

Termi sateenkaarisensitiivisyys ei ole vielä laajalti käytössä, mutta sen käyttö on yleistymässä. Käsitteenä se kattaa sukupuolen moninaisuuden, seksuaalisuuden ja romanttisuuden. Siksi sitä voisi pitää kattoterminä, jonka alle asettuisivat kaikki edellä mainitut, mutta myös muuta kuten esimerkiksi perheiden ja parisuhteiden moninaisuus. Käytämme termiä sateenkaarisensitiivisyys, sillä oppaassamme käsitellään useita ihmisen sukupuoli- ja seksuaali-identiteettiin liittyviä aiheita.

Saimme idean opinnäytetyöhön vuonna 2018. Olemme molemmat tehneet nuorisotyötä opintojemme oppimistehtävien yhteydessä, kesätyöntekijöinä, sijaisina sekä vapaaehtoisina. Varsinkin rippikoulutyössä olemme huomanneet, kuinka vähän sateenkaarisensitiivisyydestä on tietoa tai käytössä olevaa konkreettista materiaalia. Ajatus oppaan tuottamisesta syntyi tutkiessamme aikaisemmin valmistuneita opinnäytetöitä. Monet ovat tehneet tutkimuksia ja kyselyitä, mutta emme löytäneet opinnäytetöistä helppokäyttöistä materiaalia ohjaajien käytettäväksi.

Opas ei ole rippikoulun opetusmateriaalia, vaan tuki rippikouluohjaajalle itse-reflektioon ja omassa työssään kehittymiseen. Oppaasta löytyviä tietoja sekä harjoitteita voi käyttää rippikoulun lisäksi myös muussa nuorisotyössä. Se sopii myös kunnan tai järjestöjen nuorisotyöhön, vaikka siinä puhutaan rippikoulusta. Myös isoset ja rippileirinleirin apuohjaajat voivat käyttää opasta.

Opinnäytetyö on valmistunut vuonna 2021 ja se on kirjoitettu silloin ajankohtaisilla tiedoilla. Varsinkin termistö tulee varmasti muuttumaan lähivuosina jonkin verran. Uskomme kuitenkin, että oppaalla on paikkansa nuorisotyönkentällä, kunnes tulee uutta tietoa ja materiaalia. Opas kannustaa refleктоimaan itseään niin rippikouluohjaajana kuin ihmisenä.

2 KOKONAISVALTAINEN SEKSUAALIKASVATUS JA SATEENKAARISEN-SITIIVINEN TYÖOTE

2.1 Tutkimuksia seksuaalisuuden- ja sukupuolen moninaisuudesta

Opinnäytetyössään Savolainen Mika on tehnyt tutkimuksen, siitä miten sukupuolisensitiivisyys koetaan toimintatapana ja käsitteenä seurakunnassa. Tutkimuksen tuloksista huomasi, että suuri osa vastanneista kirkon työntekijöistä tietää mitä sukupuolisensitiivisyys on, mutta ei sitä, miten se parhaiten kannattaisi ottaa osaksi omaa työtä. Tutkimuksessa on selvinnyt, että työntekijöiden on vaikeaa kertoa missä kohtaa heidän työtään sukupuolisensitiivisyys käytännössä näkyy. Johtopäätöksissään Savolainen kertoo nuorisotyönohjaajilla näkyvän halua oppia lisää sukupuolisuudesta, sillä he eivät mielestään tiedä aiheesta tarpeeksi. Tutkimuksessa selvisi, että sukupuolen käsitys nuorisotyöntekijöillä on moninainen ja nuorten sukupuolta saatetaan nähdä stereotyyppisesti riippuen työntekijän osaamisesta. Johtopäätöksissä on nähtävissä, kuinka työntekijät toivovat kirkolta yhtenäisempää linjaa aiheeseen liittyen. Konkreettiset ohjeet ja linjaukset ovat todella kaivattuja. (Savolainen, 2019, 5, 23-25.)

Sateenkaariyhdistys Malkus ry:n hanke teetti kyselyn rippikoulussa oleville nuorille, miten sukupuolen moninaisuus näkyy rippikouluissa. Kyselyssä selvisi, että yli 70 prosenttia vastanneista nuorista koki, ettei sukupuolen- tai seksuaalisuuden moninaisuuden huomiointi näkynyt rippikoulun toiminnassa. Kyselyyn vastanneista myös yli 80 prosenttia koki jonkun rippikoulussa olevista suhtautuvan

negatiivisesti sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin. (Taakasta voimavaraksi, 2017.)

Taakasta voimavaraksi -hanke on tehnyt kyselyn, jossa selvitettiin, kuinka sukupuolen ja seksuaalisuuden moniaisuus näkyy rippikouluissa tapahtuvassa kohtaamisessa. Nuorten vastaukset olivat avoimia. Vastauksista pystyi päättelemään, että eri seurakunnissa on todella erilaisia näkemyksiä aiheesta. Jotkut nuoret ovat saaneet hyvän tai neutraalin kokemuksen kohtaamisesta. Toiset nuoret taas ovat kokeneet loukkaavia sanoja tai toimia rippikouluohjaajilta, muilta nuorilta tai isosilta. (Taakasta voimavaraksi 2018, 19–24.)

Rippikouluissa on myös tehty oma itsearviointi kysely vuosina 2019, 2020 sekä 2021. Yhdessä kysymyksistä on kysytty vastaajan sukupuolta. Vuosien 2019 ja 2020 kyselyiden tuloksista näkee, että muun sukupuolisia nuoria on vähintään 1 prosentti kaikista vastanneista, luku voi olla suurempikin mutta osa ei ole halunnut kertoa sukupuoltaan. Nämä vastaajat olivat myös tyytymättömämpiä rippikouluun kuin cissukupuolisiksi itsensä määrittelevät. Syytä ei kyselystä voi päätellä. (Suomen ev.lut. kirkko, i. a.)

2.1 Sensitiivisyys ja puheeksi ottaminen

Sensitiivisyys on herkkyyttä kohtaamisessa, joka on avoin, turvallinen ja ymmärtäväinen (Pruuki 2018, 9-10). Siinä huomioidaan kokonaisvaltaisesti ihmisen minäkuvan rakentuminen fyysisen tai ulkoisen sukupuolen lisäksi. Sukupuolisensitiivisyydellä ei tarkoiteta minkään sukupuolen poistamista tai hälventämistä, vaan kaikkien sukupuolien huomioimista yhteiskunnassa. (Rantala 2018, 170.) Sen tavoitteena kasvatustyössä on varmistaa turvallinen kasvuympäristö jokaiselle lapselle sukupuolesta riippumatta sekä ymmärtää sen moninaisuus. Sukupuolineutraalius taas ei liity ihmisen sukupuolisuuteen. Esimerkiksi vaatteet tai wc-tilat voivat olla sukupuolineutraaleja. (Seta. Sateenkaaritieto. Sateenkaarisanasto.)

Kysyimme eräältä erityisnuorisotyöntekijä, kuinka hän määrittelee sukupuolisensitiivisyyden ja –neutraaliuden. Hän vastasi seuraavasti: “Puhun usein (ja

varmaan teillekin) tosiaan noista sukupuolisensitiivisyyden ja -neutraaliuden eroista. Ja siihen liittyen sitä, että jos ihmisiin suhtaudutaan sukupuolineutraalisti, kuin olisimme kaikki sukupuoleettomia, niin silloin sivuutettaisiin heidät, jotka eivät ole sukupuoleettomia. Esim. toki just miehet ja naiset mm. Sekin on haitallista, koska silloin he(/me) eivät puolestaan tule nähdyksi omina itsenään. Siksi sensitiivisyys. Eli se, että jokainen kohdataan ja häntä tuetaan omana itsenään. Jos puhutaan pelkästään miehistä ja naisista niin se toki loukkaa, mut jos puhutaan MYÖS miehistä ja naisista niin se ei, koska jotkut ovat myös miehiä ja naisia. Mutta on tärkeää puhua myös muista, heistä, jotka eivät ole.” (Henkilökohtainen tiedonanto 20.11.2019.)

Puheeksi ottaminen on kunnioittavaa keskustelua asioista, joista on herännyt huoli. Ammattilaisen tulee ottaa häntä huolettavia asioita puheeksi nuoren kanssa jo varhaisessa vaiheessa. Kuitenkin sitä saatetaan vältellä koska sen ajatellaan olevan negatiivinen asia. (Terveystieteiden tutkimuskeskus. Lapset, nuoret ja perheet. Työn tueksi. Varhainen avoin yhteistoiminta ja dialogiset menetelmät. Huolen puheeksi ottaminen). Jos tärkeitä tai vaikeita asioita ei käsitellä aikuisten kanssa, nuorelle voi syntyä oletuksia ja väärinkäsityksiä. Puheeksi ottamisella minimoidaan riskejä kuten väärinymmärrys tai virheellisen informaation sisäistäminen. Monesti nuoret ottavat asioista itse selvää muun muassa internetistä. Vaikka tiedon itse etsiminen tuo nuorelle kokemuksen itsenäisyydestä, internetistä löydetty tieto voi olla epäluotettavaa tai sen laatu voi olla vajavaista. (Juusola 2021, 26, 34.)

Niin kuin muussakin puheeksi ottamisessa, seksuaalisuuden puheeksi otossa on oleellista luoda ensin turvallinen ympäristö ja positiivinen ilmapiiri. Turvalliseen tilaan tulee luoda pelisäännöt, jotka ovat kaikissa yhteisissä tiloissa ja tilanteissa samat sekä niiden rikkomiseen tulee aina puuttua, jotta turvallisuuden tunne säilyy. Tällaisessa puheeksi ottamisessa on myös tärkeää normalisoida nuorille sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuuden kokemuksia, jotta he kokevat olonsa turvalliseksi. (Oinonen & Susineva 2019, 20–21.)

Puhumattomuus voi luoda negatiivisia tuntemuksia, kuten häpeää, omaa seksuaalisuutta tai sukupuolta kohtaan. Nuorelle kehittyneestä häpeän tunteesta voi

olla pitkävaikutteista haittaa seksuaalisuuden kehityksessä ja siitä voi kehittyä vaikeita ongelmia. Jos esimerkiksi nuorisotyössä nuoren kanssa puhutaan seksuaalisuudesta ja sukupuoli-suhteesta myönteisesti ja avoimesti, kokemus itseä tukevasta seurakuntayhteisöstä vahvistuu. (Rendic 2020, 189, 83, 193.) Koska ihmiset ovat erilaisia, on ammatillinen puheeksi ottaminen muovattava nuorelle sopivaksi. Puheeksi ottamisen ei aina tarvitse olla puhumista, sillä kaikille se ei ole luontevaa. Tällaisissa tilanteissa voi kokeilla asioiden käsittelyä esimerkiksi musiikin tai piirtämisen kautta. (Juusola 2021, 27–28.)

2.2 Seksuaalikasvatus

Seksuaalisuus kehittyä ihmisen koko elämän ajan. Siihen sisältyvät esimerkiksi henkilön seksuaalinen suuntautuminen sekä sukupuoli-identiteetti. (Väestöliitto. Seksuaalisuus.) Nuoren oman seksuaalisuuden prosessointi on osa hänen kasvuaan ja kehitystään. Oman kehon hyväksyntä ja sen kunnioitus voi olla vaikeaa, mutta se on kaikille ihmisille tärkeää itsetunnon kehittymisen kannalta. Rippikoulun tulee olla paikka, jossa nuoria voidaan tukea hyväksymään ja rakastamaan itseään sekä arvostamaan omia ja muiden ominaisuuksia sekä rajoja. (Suuri ihme 2017, 40.) Seksuaalisuus on tärkeä osa ihmisen identiteettiä, mikä täydentää henkilön minäkuvaa. Seksuaalisuus näkyy ajattelutavassa, identiteetissä, teoissa ja mahdollisesti myös kehossa. Seksuaalisuus ja seksi ovat eri asioita, vaikka seksi on osana ihmisen seksuaalisuutta. Seksuaalisuus on osa olemusta ja seksi on teko. (Oksanen 2015, 8–9.)

Kokonaisvaltaisella seksuaalikasvatuksella tarkoitetaan ihmisen seksuaalisuuden käsittämistä koko elämän ajan jatkuvana prosessina sekä ihmisyyden tärkeänä ominaisuutena. World health organization (WHO) eli maailman terveysjärjestö, on antanut suositukset kokonaisvaltaiseen seksuaalikasvatukseen vuonna 2010, minkä on tarkoitus opastaa eri alojen ammattilaisia. Pääosassa lasten ja nuorten kanssa tehtävässä seksuaalikasvatustyössä on seksuaalisuuden kehittymisen suojeleminen ja tukeminen. Tavoitteena siinä on terve ja tasapainoinen minäkuva. (Väestöliitto. Vanhemmuus. Tietoa vanhemmille. Pienten lasten vanhemmat. Lapsi ja seksuaalisuus. Kokonaisvaltainen seksuaalikasvatus.)

Lapsen ja nuoren ikätasoon sopivaa kasvatusta seksuaalisuudesta kutsutaan ikätasoiseksi seksuaalikasvatukseksi. Siihen liittyy oikea-aikaisuus ja sen täytyy olla lapsen tai nuorten ikätasoon liittyvää kehitysastetta arvostavaa. Ikätasoisessa seksuaalikasvatuksessa on kuitenkin tärkeää huomioida, että lapsi tai nuori saa olla ikäisensä ja häntä ei rasiteta sellaisilla asioilla tai vastuilla, joita hänen ikäisensä ei kuulu ymmärtää tai jotka aiheuttavat lapselle tai nuorelle pelkoa tai ahdistusta. Ikätason huomioivassa seksuaalikasvatuksessa otetaan huomioon nuoren kehitysvaiheelle olennaiset ja hyödylliset asenteet, taidot ja tiedot. (Väestöliitto. Vanhemmuus. Tietoa vanhemmille. Pienten lasten vanhemmat. Lapsi ja seksuaalisuus. Ikätasoinen seksuaalikasvatus.) Ikätasoiseen seksuaalikasvatukseen kuuluu tiedon saaminen hieman ennen kuin se olisi täysin ajankohtaista. Esimerkiksi kuukautisista on oleellista puhua jo ennen niiden alkamista. (Oinonen & Susineva 2019, 13.)

2.3 Rippikoulun seksuaalikasvatus

Rippikoulu on osana kirkon kasvatustyötä sekä usein vahvasti osa seurakunnan nuorisotyön toimintaa. Yleensä se toimii jatkumona lapsena saadulle kasteelle sekä tutustuttaa nuoren evankelisluterilaisen kirkon keskeisiin sisältöihin ja opetukseen. Rippikoulu toteutetaan yleensä noin puolen vuoden mittaisena jaksona, joka päättyy konfirmaatioon. Rippikoulu on täysin vapaaehtoinen ja sen voi myös käydä ilman konfirmaatiota. (Suomen ev. lut. kirkko. Perhejuhlat. Rippijuhlat. Mikä rippikoulu?.) Rippikoulu on osa kasteopetusta, mutta sen toiminnan sekä tavoitteiden tulee palvella nuoria ja heidän oppimistaan, sillä rippikoulu järjestetään nuoria varten. Kaikilla nuorilla on oikeus tulla huomatuksi, kunnioitetuksi sekä hyväksytyksi omana itsenään. Jokainen nuori on tärkeä ja mielenkiintoinen yksilö. (Suuri ihme 2017, 12, 22.) Suomessa rippikoulu on vahvana osana myös nuorisokulttuuria. Mikään muu seurakunnan toiminta ei tuo yhtä montaa kohtaamista. Rippikoulun jälkeen osa nuorista haluaa jatkaa isosina, ja he ovatkin isossa osassa seurakuntien nuorisotyötä. (Niemelä, i. a.)

Verrattuna muihin luterilaisiin maihin Suomessa on korkein rippikoulujen osallistumisprosentti. Rippikoulu on pysynyt tärkeänä osana suomalaista uskonnon kulttuuria. Rippikoulun vahvuuksia ovat sen leirimuotoisuus ja isokset. Nimenomaan rippileirit onnistuvat tuomaan yhteisöllisyyden kokemukset (Parviainen, 2003). Vuonna 1980 tehdyn rippikoulusuunnitelman mukaan rippikouluissa tulisi pitää niin kutsuttu Rakkaus - oppitunti, mikä ei ole enää tarkoituksenmukainen tunti. Tiedetään kuitenkin, että tämä elää yhä sitkeästi rippikouluissa (Jouko Porkka, henkilökohtainen tiedonanto 20.05.2020). Rippikoulusuunnitelmassa – Suuri ihme 2017, painotetaan nuoren olevan ainutkertainen ihme ja sen ymmärtämisen tärkeyttä. Suuri ihme - rippikoulusuunnitelman tavoitteena on, että seksuaalisuuden moninaisuus läpäisee koko rippikoulun. Näin monimuotoisuus seksuaalisuudesta ja sukupuolisuudesta eivät jäisi yksittäisten työskentelykokonaisuuksien varaan (Suuri ihme 2017, 40.) Usein oletetaan väärin, että seurustelu olisi aiheena kiinnostavimpien joukossa. Seurustelu yhden oppitunnin aiheena on oikeastaan kapea sekä rajaa muita sukupuolisuuteen ja seksuaalisuuteen liittyviä kysymyksiä pois oppitunnin aiheista (Kokkonen 2016, 276).

Jokainen lasten ja nuorten kanssa työskentelevä aikuinen on seksuaalikasvattaja, vaikka seksuaalikasvatus ei olisikaan toiminnan tavoitteena. Omat asenteet näkyvät kohtaamisessa, vaikka niistä ei suoraan puhuisikaan. Seksuaalikasvatuksella voidaan tukea kokonaisvaltaista hyvinvointia. Seksuaalikasvatus ei ole seksivalistusta, eikä sen tarkoituksena ole kertoa lapsille tai nuorille asioita, joita he eivät ole valmiita kuulemaan tai oppimaan. Sillä opetetaan hyviä vuorovaikutus- ja ihmissuhdetaitoja, itsetuntemusta sekä tasa-arvoa. (Kihlström 2020, 17–22.)

3 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITE

Opinnäytetyön tarkoituksena on antaa rippikouluohjaajille lisää valmiuksia toimia sensitiivisellä työotteella. Tavoitteena on tarjota työmenetelmiä

sukupuolisensitiiviseen ohjaukseen rippikoulussa. Työmme eroaa aikaisemmista opinnäytetöistä siten, että tuotteemme on ilmainen, tiivis ja yksinkertainen, mutta kattava ja saavutettava opas rippikouluohjaajien käytettäväksi. Aiemmin tehdyt opinnäytetyöt ovat tehty kuntien ja järjestöjen nuorisotyön, sosiaali- ja terveystalveluiden sekä varhaiskasvatuksen näkökulmasta.

Oppaassa on reflektiotehtäviä sekä harjoitteita. Reflektoinnin ja harjoitteiden tavoitteina on herätellä lukijaa pohtimaan omaa persoonaansa sekä oppaan aiheita syvemmin. Tarkoituksena on antaa rippikouluohjaajalle valmiudet ottaa puheeksi ja keskustella nuorten kanssa seksuaalisuudesta, sukupuolisuudesta sekä näiden moninaisuudesta. Reflektointitehtäviä ja harjoitteita voi myös tarpeen mukaan hyödyntää nuorten kanssa keskustelun aloittajana tai tukijana.

Oppaamme aiheet on koottu yhteen siten että aiheet ja niiden harjoitukset on helppo löytää. Sanasto on selkeästi oppaan lopussa helppokäyttöisyyden lisäämiseksi. Pyrimme pitämään oppaan rakenteen selkeänä. Halusimme tuoda asiat esille tarpeeksi selkeästi mutta tiiviisti. Oppaan otsikot ovat kattavia, jotta saisimme niihin sisällytettyä paljon asioita. Pyysimme palautetta oppaasta useita kertoja eri ihmisiltä ja tahoilta. Päivitimme opasta palautteen pohjalta ja saimme uusia näkökulmia. Kerromme oppaan johdannossa, miten sitä on mahdollista käyttää. (Työterveyslaitoksen Työpiste - verkkolehti, 2021.)

Oppaasta löytyy anonyymejä sitaatteja. Ne ovat osittain opinnäytetyön kirjoittajien keksimiä sekä omakohtaisia kokemuksia. Sitaatteja ei siis ole kerätty kyselyllä tai haastattelulla. Suunnittelimme sitaatit yleisluonteisiksi. Nimimerkit sekä vastaajien iät keksimme itse.

3.1 Kuvaus oppaasta

Oppaan nimi on Sateenkaarisensitiivisen työotteen ABC - Opas rippikoulutyöhön. Nimi "ABC" viittaa siihen, että opas on tarkoitettu niin aiheeseen tutustumiseen kuin kertaamiseenkin. Vaikka kohderyhmänä on rippikouluohjaajat, teimme oppaasta yksinkertaisen ja tiiviin. Näin tiedon etsiminen oppaasta on helpompaa ja

nopeampaa. Oppaassa on mukana reflektiotehtäviä lukijalle ja harjoitteita, joita on mahdollista soveltaa nuorten kanssa tehtäviksi.

Oppaassa on alussa lyhyt johdanto, jossa lukija saa tietää sen tarkoituksesta ja käyttömahdollisuuksista. Siinä kerrotaan lyhyesti oppaan sisällöstä ja käyttömahdollisuuksista. Alussa kannustetaan lukijaa tarttumaan reflektiivisiin kysymyksiin ja käyttämään niitä sekä harjoitteita työssään. Opas voi olla ensimmäinen väylä sateenkaarisensitiiviseen työotteeseen tutustumiseen tai muistio, jonka avulla voi kerrata ja kehittää osaamistaan.

Oppaan lopussa on sanasto, jossa on sateenkaarisanastoa aakkosjärjestyksessä. Sanastossa on selitetty termejä, joita käytämme oppaassa. Siinä on myös termejä, jotka koimme lukijalle tarpeellisiksi tietää, jotta hänellä olisi pohjatietoa sanan tullessa vastaan nuoren kohtaamisessa. Sanaston mallina ja lähteenä olemme käyttäneet Seta ry:n Sateenkaarisanastoa. Sanaston jälkeen tulee oppaan tekemisessä käyttämämme lähteet sekä Lisää tietoa -osio, johon olemme koostaneet muutamia hyödyllisiä tiedon lähteitä, joita emme käyttäneet oppaan tekovaiheessa.

3.2 Oppaan teemat

Turvallinen rippikoulu -otsikolla haluamme muistuttaa lukijaa turvallisuuden tunteen monitasoisuudesta ja muutamista siihen vaikuttavista tekijöistä. Haluamme aloittaa oppaamme tällä aiheella, sillä turvallisuus on olennainen osa kaikkea ihmisten kanssa tehtävää työtä. Turvallisuus aiheisessa reflektiossa haastetaan lukijaa pohtimaan asioita, jotka edistävät ryhmän turvallisuuden tunnetta, mutta voivat olla ohjaajalle helppoja tai haastavia.

Minä ohjaajana -kohdassa haluamme ohjaajan pohtivan omia näkökulmiaan ja mielikuviaan sateenkaariteemaan liittyen. Tämän aiheen laitamme oppaan alkuun, sillä haluamme lukijan orientoituvan aiheeseen ja pohtivan ensin omia lähtökohtiaan. Tämän otsikon reflektiotehtävässä pyydämme lukijaa ajattelemaan itseään henkilönä sekä millaista kieltä ja sanontoja hän käyttää. Harjoitteissa

pohditaan omaa ajattelutapaa, omien mielikuviansa huomaamista ja oman mukavuusalueen ulkopuolelle astumista. Harjoitteessa lukija saa tehtäväkseen olla armollinen itseään kohtaan ja antamaan itselleen kehuja.

Sukupuoli osana identiteettiä -otsikon alla käsitellään sukupuoleen ja sen ilmaisuun liittyviä teemoja. Ensin pohditaan lyhyesti sukupuolen kulttuurista ja sosiaalista puolta sekä median vaikutusta sukupuolisuuteen suhtautumiseen. Käymme läpi nimen merkitystä vahvan identiteetin kehittämisessä ja sukupuolen oletamista nimen perusteella. Liitämme Sukupuoli osana identiteettiä -otsikkoon myös alaotsikon Kehollisuus. Kerromme kehojen moninaisuudesta sekä ulkonäköpainesta. Myös kehopositiivisuus on selitetty tekstissä. Reflektiokysymykset haastavat lukijaa pohtimaan omaa suhtautumistaan sukupuolisuuteen ja miettimään sosiaalisen median vaikutusta kehokuvaan. Harjoitteena on etuoikeuskävely. Oppaassa on harjoitteeseen valmiit väittämät sekä kannustus keksimään uusia väittämiä, jos haluaa harjoitteen kestävästi pidempään.

Seksuaalisuuden moninaisuudessa haluamme kertoa seksuaalisuuden olevan ihmisen koko elämän mittainen prosessi. Pyrimme keskittymään oppaassa noin 15-vuotiaiden seksuaalisuuden ja sukupuolisuuden kehittämiseen ja millaista seksuaalikasvatusta he saattaisivat tarvita. Puhumme sukupuoli- ja seksuaalivähemmistön erosta. Reflektiossa pyydämme lukijaa pohtimaan omaa seksuaalisuuttaan ja sitä mitä haluaa tuoda siitä nuorille julki. Harjoitteena käytämme Hivpointin kehittämää sanaselityspeliä, jota varten olemme kirjoittaneet oppaan loppuun valmiiksi sanoja, mutta kehotamme oppaassa lukijaa keksimään sanoja itse lisää. Oppaassa olevat valmiit sanaselityspelin sanat mietimme ja päätimme itse.

Rakkaus ja seurustelu -osiossa puhutaan ensimmäisistä ihastumisista, seurusteluista sekä eroista. Lukijaa kehoitetaan jo tekstissä huomioimaan, ettei jokainen nuori välttämättä edes halua seurustella ja, että nuorten seurustelu harvemmin johtaa avioliittoon. Seurustelusuhteen päättymisestä voi nuorelle syntyä iso kriisi, jota ei tule vähätellä. Liitämme lukuun alaotsikon Vähän seksistä. Tässä alaotsikossa käsittelemme suostumusta, turvaseksiä sekä "ekasta kerrasta" puhumisesta nuoren kanssa. Reflektiossa lukijaa kannustetaan miettimään mitä kuuluu

hyvään parisuhteeseen ja mitä itse tuo mukanaan suhteeseen. Harjoitteissa käsitellään omia sekä muiden rajoja ja kehitetään suhteen pelisäännöt. Mukana on myös postilaatikko –harjoite, jossa ryhmän ohjaaja asettaa postilaatikon ryhmän saataville. Ryhmä voi jättää postilaatikkoon anonyymeja kysymyksiä, joihin vastataan myöhemmin ohjaajan johdolla yhteisesti.

Omanlainen perhe -otsikon alla puhumme erilaisista perheistä. Haluamme painottaa valitun perheen tärkeyttä. Reflektiona lukija pohtii omaa perhettään, kommunikointia perheessään sekä perheensä sisällä olevia rooleja. Harjoitteessa pyydetään piirtämään oma perhe sellaisena kuin sen itse haluaa kuvata.

4 YHTEISTYÖKUMPPANIT

Aloitimme opinnäytetyömme yhteistyössä Malkus ry:n Taakasta voimavaraksi -hankkeen ja Hivpointin kanssa. Opinnäytetyöprosessin lopulla saimme ohjausta Lasten ja nuorten keskus ry:lta sekä yksittäisiltä henkilöiltä. Julia oli ollut ensimmäisessä harjoittelussaan Hivpointilla, joten hän tunsu työntekijöitä ja säätiön toimintaa. Sitä kautta osasimme pyytää ohjausta Hivpointilta. Heiltä saimme ohjausta opinnäytetyöhömme esimerkiksi Hivpointin omaa materiaalia. Etsimme Hivpointin lisäksi myös toisen yhteistyökumppanin, joka pystyisi antamaan intensiivisempää ohjausta. Löysimme Sateenkaariyhdistys Malkus ry:n ja sieltä meidät ohjattiin Taakasta voimavaraksi -hankkeen piiriin. Taakasta voimavaraksi -hankkeesta tuli ensisijainen yhteistyökumppanimme. Saimme tutkittavaksi heidän tekemiään kyselyitä ja niiden tuloksia, kävimme keskustelua millaista sisältöä oppaassamme tulisi olla, ja mistä voisi lähteä etsimään teoreettista tietoa. Myöhemmin opinnäytetyöprosessiin tuli mukaan Lasten ja nuorten keskus ry, joka auttoi meitä oppaan valmistumisessa, taitossa sekä jakamisessa.

4.1 Sateenkaariyhdistys Malkus ry

Sateenkaariyhdistys Malkus ry on perustettu vuonna 2014 ja se on ollut vuodesta 2015 Seta ry:n jäsenjärjestö. Yhdistyksen tavoitteena on edistää sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvien ihmisten henkistä ja hengellistä hyvinvointia sekä tukea toimintaa, joka edistää heidän tavoitteitaan. Yhdistys pyrkii myös edistämään eri uskontojen ja maailmankatsomusten välistä keskustelua. (Malkus ry. Yhdistys. Perustietoa.) Toimintasuunnitelmassaan Malkus ry:lla on tavoitteena olla vuonna 2022 osana laajaa joukkoa, joka toimii yhdenvertaisuuden puolesta sekä, että yhdistys nähdään merkittävänä toimijana hengellisen hyvinvoinnin edistämisessä (Malkus ry. Yhdistys. Toimintasuunnitelma). Malkus ry:n toiminta on vaikuttanut keskusteluun seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen kohtaamaan syrjintään ja siihen herkemmin puuttumiseen. He ovat lisänneet sukupuolen moninaisuuden sekä seksuaalisen suuntautumisen ymmärrystä hengellisten yhteisöjen työntekijöiden sekä vapaaehtoisten keskuudessa. (Malkus ry. Yhdistys. Strategia)

Taakasta voimaraksi oli Sateenkaariyhdistys Malkus ry:n hanke, joka kesti vuodesta 2018 vuoteen 2020. Sen tavoitteena oli tukea sateenkaari-ihmisiä hengellisissä ja uskonnollisissa yhteisöissä. Hankkeen nimellä viitattiin siihen, että ihmisen seksuaalisuus tai sukupuolikokemus voi tuntua taakalta hengellisessä yhteisössä ja myös hengellisyyden voi kokea taakaksi sateenkaariyhteisössä. Tavoitteena oli edesauttaa sateenkaarivähemmistöjen roolia enemmän voimavarana kuin taakkana hengellisissä ja uskonnollisissa yhteisöissä. Samoin hanke tuki hengellisyyden merkityksen ymmärtämistä sateenkaariyhteisöiden sisällä. (Taakasta voimavaraksi, i.a. -a.)

4.2 Hivpoint

Hivpointin nuorille suunnattu seksuaaliterveyden edistämistyö on keskittynyt seksitautien ehkäisyyn. Hivpointilla on kuitenkin vahva näkemys siitä, että seksuaaliterveydestä huolehtiminen ja kaikkien seksin välityksellä tarttuvien infektioiden ehkäiseminen osana seksuaaliterveyttä lähtee siitä, millaista tietoa ja tukea

nuoret saavat seksuaalisen identiteettinsä kehittymiselle, tunteilleen ja valinnoilleen. Itsearvostuksen, tiedon ja tuen avulla voidaan luoda pohja tietoisille ratkaisuille seksielämän suhteen. Hivpoint edistää seksuaalikasvatustyössään yhdenvertaisuutta. Jokaisella nuorella on oikeus saada monipuolista seksuaalikasvatusta, jossa huomioidaan seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuus. (Maria Oinonen, henkilökohtainen tiedonanto, 18.2.2021.)

Hivpoint on aikaisempina vuosinaan osallistunut lukuisiin vuosittaisiin nuorten tapahtumiin ja pitänyt seksuaalikasvatustyöpajoja niin kouluilla kuin nuorisotiloilla. Lisäksi Hivpoint on panostanut vuosien varrella kasvatusta-, opetusta- ja nuorisotalon ammattilaisten kouluttamiseen. Tämän kokemuksen ja tiedon pohjalta Hivpoint on kehittänyt monipuolisia seksuaalikasvatust materiaaleja ja -työkaluja. Vuonna 2019 julkaistiin Seksuaalikasvattajan käsikirja ja uudistettiin Seksuaaliterveyden työkalupakki nuorten parissa työskentelevien ammattilaisten seksuaalikasvatustyön tueksi. Keväällä 2021 rahoituslinjausten ja -leikkausten myötä Hivpointin nuorille kohdennettu seksuaaliterveyden edistämistyö lakkautettiin. (Maria Oinonen, henkilökohtainen tiedonanto, 18.2.2021.)

4.3 Lasten ja nuorten keskus ry

Lasten ja nuorten keskus ry:n perusta on jo vuodelta 1888, kun syntyi Suomen evankelisluterilainen sunnuntaiouluuyhtiö (Lasten ja nuorten keskus, i.a. -a). Rahoitusta Lasten ja nuorten keskus ry saa muun muassa rahankeräyksistä, kiinteistöistä, lahjoituksista ja avustuksista (Lasten ja nuorten keskus i.a. -b). Yhdistyksen tavoitteena on edistää lapsilähtöisyyttä kirkossa ja yhteiskunnassa saamalla lasten ja nuorten ääni kuuluviin kaikessa heitä koskevassa päätöksenteossa, eli lasten ja nuorten osallistaminen sekä yhdenvertaisuus. Lasten ja nuorten keskus ry:n tavoitteisiin kuuluu myös perheiden tukeminen sekä kasvatustyön puolesta puhuminen kirkossa ja yhteiskunnassa. Yhdistys kehittää kasvatustyötä esimerkiksi järjestämällä koulutuksia ammattilaisille, organisoii vapaaehtoistyötä sekä järjestää leirejä ja tapahtumia lapsille ja nuorille. Lasten ja nuorten keskus ry:n nettisivuilta voi ladata maksutta tai tilata erilaisia materiaaleja

kasvatustyöhön esimerkiksi pyhäkouluun, rippikouluun tai kotikäyttöön. (Lasten ja nuorten keskus, i.a. -a.)

5 OPINNÄYTETYÖPROSESSIN KUVAUS

Aloittaessamme opinnäytetyöprosessimme, meillä oli yhteistyökumppaneina Malkus ry:n Taakasta voimavaraksi -hanke sekä Hivpoint. Tarkoituksena oli luoda opas yhdessä heidän kanssaan, ja jakaa sitä heidän nettisivuillaan. Projektin lopulla saimme ohjausta Lasten ja nuorten keskus ry:lta. Suunnitelma oppaan jakamisesta verkossa siirtyi heidän nettisivuilleen.

5.1 Prosessin aloitus

Kävimme alussa keskustelua Taakasta voimavaraksi -hankkeen ja Hivpointin kanssa, millaisia aiheita oppaassa olisi hyvä olla ja mitä muuta olisi hyvä ottaa huomioon. Keräsimme paljon ideoita ja lähdimme karsimaan niitä, jotta oppaasta ei tulisi liian pitkä. Suunnittelimme esimerkiksi lisäävämmme oppaaseen kappaleen seksitaudeista. Tulimme kuitenkin johtopäätökseen, etteivät seksitaudit sovi oppaan kokonaisuuteen. Pyrimme pitämään oppaan tiiviinä ja kattavana. Opinnäytetyöprosessin aikana suoritimme työharjoittelun seurakunnassa ja toimimme kesätyöntekijöinä seurakuntien leireillä. Kokeilimme eri harjoitteita nuorten kanssa, ja muokkasimme niitä toimivimmiksi.

Käytimme opinnäytetyössämme laajasti nykyaikaisia lähteitä luotettavilta tavoilta. Osa käyttämistämme lähteistä olivat joko yhteistyökumppaneidemme tuottamaa materiaalia tai heidän tai Diakonia-ammattikorkeakoulun opettajien suosittelemia teoksia. Vertailimme kirjallisuuden julkaisuvuosia ja mahdollisuuksien mukaan valitsimme niistä uusimmat. Jätimme pois muutamia lähteitä, joiden luotettavuudesta emme olleet varmoja. Löysimme paljon uusia teoksia aiheeseen liittyen. Opinnäytetyömme lähteiksi sopivaa materiaalia julkaistiin paljon lisää prosessimme aikana, joka piti teeman meillekin erityisen mielenkiintoisena ja monipuolisena.

Aloimme koota opasta ensin Microsoft Word asiakirjalle, mutta emme olleet tyytyväisiä sen toimintoihin tai esteettisiin mahdollisuuksiin. Siirryimme Canva -nimiseen palveluun, joka mahdollisti esteettisemmän kokonaisuuden. Keskustelimme Taakasta voimavaraksi -hankeen kanssa oppaan kuvituksesta, mutta emme päässeet keskustelua pidemmälle ennen hankkeen päättymistä. Canvasta palasimme takaisin Word-asiakirjaan, sillä Lasten ja nuoren keskus ry toivoi saavansa tekstin muokattavammassa muodossa.

5.2 Prosessin haasteet

Hivpoint ilmoitti meille 2020–2021 vuodenvaihteessa, että heidän järjestössään tehdään budjettileikkauksia, eivätkä he voi ohjata opinnäytetyötämme enää. Maaliskuussa 2021 Taakasta voimavaraksi -hankeen rahoitus lopetettiin. Jäimme hetkeksi ilman yhteistyökumppaneita. Jatkoimme kuitenkin opinnäytetyön ja oppaan kehittämistä mahdollisimman hyvin suunnitelman mukaan. Lähdimme kyselemään muualta apua oppaan kuvitukseen ja jakamiseen. Toiveenamme oli, että saamme oppaasta miellyttävän lukukokemuksen ja että se olisi ilmaiseksi ja helposti saatavilla rippikouluohjaajien käytettäväksi.

Otimme yhteyttä ja ryhdyimme suunnittelemaan Lasten ja nuorten keskus ry:n kanssa, kuinka he voisivat auttaa meitä oppaan visuaalisessa toteutuksessa sekä sen levityksessä. Tavoitteena oli saada opas taittoon kesällä 2021, mutta opinnäytetyömme eteneminen viivästyi. Jatkoimme oppaan muokkaamista vielä opinnäytetyön raportin palauttamisen jälkeen. Uusi tavoitteemme oli saada opas jaettavaksi ja käyttöön kesän 2022 rippikouluihin.

5.3 Tuotteen kehittäminen

Opinnäytetyöprosessin tuloksena saimme valmiiksi oppaan. Siinä on perustietoa sateenkaarisensitiivisistä työotteista, harjoitteita ja itsereflektiotehtäviä. Opas on PDF-tiedostona, joten sen voi avata tietokoneella, älypuhelimella tai muulla

PDF-tiedostoja lukevalla älylaitteella missä vain. Se on mahdollista myös tulostaa. Jatkosuunnitelmana on jakaa opasta ainakin Lasten ja nuorten keskus ry:n nettisivuilla.

5.4 Palaute ja kehitysehdotus

Mila osallistui keväällä 2021 Lasten ja nuorten keskus ry:n järjestämään kaksipäiväiseen Sukupuolisensitiivinen työote ja moninaisuuden kohtaaminen seurakunnassa -koulutukseen. Koulutuksen lopulla hän sai mahdollisuuden kertoa opinnäytetyöstämme. Koulutukseen osallistuneet eri seurakuntien työntekijät pitivät opinnäytetyön ideasta ja he kokivat sen tärkeäksi sekä tarpeelliseksi seurakuntien nuorisotyössä. Lähetimme oppaan Lasten ja nuorten keskus ry:n edustajalle ennen taittoprosessin aloittamista. Hän luki oppaan ja antoi siitä kommentteja. Sisältöä meidän ei tarvinnut muuttaa, mutta muokkasimme joitain oppaan sanavalintoja sekä teimme pieniä lisäyksiä sisältöön.

Kehitysehdotuksemme on oppaan päivittäminen ja laajentaminen, jonkun toisen opinnäytetyöntekijän toimesta. Seksuaaliuuden- ja sukupuolen moninaisuuden tiedot päivittyvät jatkuvasti ja vaikka oppaaseen on otettu mahdollisimman ajankohtaista tietoa, tulevaisuudessa tiedon päivittäminen on ajankohtaista. Opasta on mahdollista laajentaa myöhemmin useamman rippikoulutyöntekijän kanssa, jotta se kehittyisi rippikoulukäyttöön vielä sopivammaksi. Opinnäytetyön pohjalta on mahdollista järjestää koulutusta sateenkaarisensitiivisestä työotteesta.

6 POHDINTA

Diakonia-ammattikorkeakoulun sivuilla kerrotaan sosionomin osaamisvaatimukset, joiden kautta katsomme opinnäytetyötämme. Opinnäytetyömme on sateenkaarivähemmistöjen edun puolella. Sateenkaarivähemmistöjen asema yhteiskunnassa on heikompi kuin hetero- ja sukupuolinormiin kuuluvien ihmisten. Opinnäytetyömme ja tuottamamme opas rohkaisee työntekijöitä refleктоimaan omaa

ajatteluaan sekä toimintaansa. Sen lisäksi, että opinnäytetyö ja opas toimii yleis-tiedonlähteenä sateenkaarisensitiivisen työtteen käyttämiseen, ne haastavat ammattilaisia kohtaamaan sateenkaarivähemmistöön kuuluvat nuoret yksilöinä. Antamalla rippikouluohjaajille lisää tietoa sateenkaariteemasta ja siten vähentää ennakkoluuloja sekä syrjintää, opinnäytetyö edistää yhdenvertaisuutta sekä tasa-arvoa. (Diakonia-ammattikorkeakoulu, osaamisvaatimukset: sosionomi amk)

Evankelis-luterilaisen kirkon sivuilta löytyvät nuorisotyöntekijän ydin osaamisen vaatimukset. Opinnäytetyö tukee lasten ja nuorten tasavertaista kohtaamista. Se on apuna tietyssä vaiheessa nuorten kohtaamista. Opinnäytetyö pyrkii valmistamaan lukijaa antamaan nuorelle rohkeutta olla oma itsensä. Opas antaa valmiuksia ottaa oppimistilanteissa puheeksi sateenkaarivähemmistöihin liittyviä teemoja. Opas auttaa myös kehittämään lukijansa pedagogista ajattelua. (Kirkon ydinosaminen, i. a.)

6.1 Ammatillinen kasvu

Opinnäytetyöprosessin alussa käytimme "lähteinä" paljon omia kokemuksia ja jopa mielipiteitä. Saimme tästä rakentavaa palautetta, ja aloimme tiedostamaan tapaamme ilmaista itseämme. Muokkasimme tuottamaamme tekstiä, ja opimme, millaista akateeminen teksti on sekä kuinka ammatillista tekstiä tuotetaan. Huomasimme, kuinka laajan aiheen olimme valinneet. Valitsimme menetelmäksemme oppaan, joka oli myös erityisen työläs toteutustapa opinnäytetyölle. Vaikka kipuillimme työn määrän, aiheen laajuuden ja ammatillisen keskeneräisyytemme kanssa, emme luovuttaneet vaan päättäväisesti jatkoimme työtämme ja itseämme kehittämistä.

Seksuaalisuuden ja sukupuolisuuden teemat ovat sitoutuneet nykyaikaan kulttuurin kautta, joten teemasta on hyvä käydä keskustelua erilaisissa työyhteisöissä. Sateenkaarisensitiivisyys tulisi nähdä kokonaisvaltaisena osana ihmisten kanssa tehtävää työtä ja sitouttaa se osaksi jokaista kohtaamista.

6.2 Itsereflektio

Aiheemme on ajankohtainen ja vielä haastava Suomen evankelisluterilaisessa kirkossa. Diakonia-ammattikorkeakoulussa sosionomi (AMK), kirkon nuorisotyönohjaaja opinnoissa ei varsinaisesti ollut kurssia sateenkaarisensitiivisyydestä. Eräällä kurssilla sivuttiin aihetta jonkin verran, mutta keskustelu oli pinta-puolista. Siksi koemme oppaamme tärkeäksi lisäosaksi rippikouluohjaajien työkalupakkiin. Uskomme oppaan olevan hyvä varsinkin vastavalmistuneille, mutta myös muille nuorisotyötä tekeville, sekä heille, joille sateenkaarisensitiivisyys teema ei ole erityisen tuttu. Vaikka työmme onkin suunnattu rippikouluohjaajille, opasta voi käyttää myös muussa nuorten kanssa tehtävässä työssä.

Olisimme voineet hyödyntää paremmin muiden opinnäytetöiden tuottamia tutkimustuloksia. Opinnäytetyöprosessimme aikana ilmestyi paljon uusia teoksia aiheeseen liittyen, joten saimme uutta ja luotettavaa tietoa. Lähteidemme valossa tarkasteltuna huomaa kuinka ajankohtainen ja tarvittu aiheemme on. Opinnäytetyömme antaa työkalun kohdata nuori sukupuolisensitiivisemmin. Koska oppaamme on ilmainen, kuka tahansa voi ladata sen käyttöönsä.

Opinnäytetyöprosessi on ollut opiskelumme pisin ja suurin tehtävä, mikä on vaatinut paljon uuden opettelua ja vanhojen muistelua. Maailmaa riepoteellut COVID-19 pandemia hankaloitti opinnäytetyömme edistymistä, sillä yhdessä tekeminen vaikeutui ja osa käyttämistämme kirjastoista joko sulki ovensa tai kirjojen lainaaminen tuli vaikeammaksi. Jouduimme pettymään usein tämän prosessin aikana, mutta olemme myös olleet onnellisia hyvistä yhteistyökumppaneistamme. He ovat opettaneet meitä näkemään opinnäytetyömme aiheen uusista näkökulmista. Opimme tekemään yhteistyötä eri tahojen ja yksityisten henkilöiden kanssa. Olemme saaneet huomata, että tällaisessa projektissa ei tarvitse selviytyä yksin.

LÄHTEET

- Diakonia-ammattikorkeakoulu. Opiskelu. Opiskelijan polku. Opintojen suorittaminen. Arviointi. Osaamisvaatimukset: sosionomi (amk). Saatavilla 24.10.2021 <https://www.diak.fi/opiskelu/opiskelijan-polku/opintojen-suorittaminen/arviointi/osaamisvaatimukset-sosionomi/#3b724f69>
- Juusola, A. (2021) *Jutellaanko? Miten käsitellä lapsen kanssa vaikeita asioita*. Helsinki: Kirjapaja
- Kihlström, M. (2020) *Oikeilla nimillä. Seksuaalikasvatusopas aikuisille*. EU: Kosmos
- Kirkonyhdinosaaminen. (i. a.) *Nuorisotyönohjaajan ydinosaamiskuvaus*. Saatavilla 21.11.2021 <http://kirkonyhdinosaaminen.fi/nuorisotyönohjaaja.html>
- Kokkonen, J. (2016). *Sukupuoli ja yhteisöllisyys rippikoulun rituaaleissa*. Helsinki: Unigrafia Oy
- Lasten ja nuorten keskus, i.a. -a. Saatavilla 4.10.2021 <https://www.lastenjanuortenkeskus.fi/meista/tietoa-meista/>
- Lasten ja nuorten keskus, i.a. -b. Saatavilla 4.10.2021 <https://www.lastenjanuortenkeskus.fi/wp-content/uploads/2020/05/LNK-saannot.pdf>
- Malkus ry. Yhdistys. Perustietoa. Saatavilla 29.6.2021 <https://www.malkus.fi/index.php/yhdistys/perustietoa>
- Malkus ry. Yhdistys. Strategia. Saatavilla 29.4.2021 <https://www.malkus.fi/index.php/yhdistys/strategia>
- Malkus ry. Yhdistys. Toimintasuunnitelma. Saatavilla 29.4.2021 <https://www.malkus.fi/index.php/yhdistys/2013-05-10-13-40-14>
- Niemelä, K. (i. a.) *Finnish confirmation training: Background and statistics*. Saatavilla: 21.11.2021 <https://evl.fi/plus/seurakuntaelama/kasvatus/rippikoulu/confirmation-preparation-in-finland>
- Oinonen, M & Susineva, A. (2019). *Seksuaalikasvattajan käsikirja*. Helsinki: Trinet.
- Oksanen, J. (2015). *SEKSU: Seksuaaliterveyttä ja suhdetaitoja. Opas autismin kirjon nuorille ja aikuisille sekä heidän kumppaneilleen*. Helsinki: Yksin ja kaksin –seksuaalikasvatushanke (2013-2015) Autismisäätiö

- Parviainen, J. (2003) *Finnish confirmation training: a unique national custom*. Saatavilla 21.11.2021 <https://evl.fi/documents/1327140/39461555/Parviainen+-+Finnish+confirmation+training.pdf/4b77fd98-17ad-744f-b1d6-0061b15a6dd2?t=1565088629000>
- Pruuki, H. (toim.) (2018). *Kaunis ihminen – sukupuolisuuden ja seksuaalisuuden kohtaaminen seurakunnissa*. Helsinki: Kirjapaja
- Rantala, E. (2018). *Sukupuolisuus rippikoulussa*. Teoksessa Pruuki, H. (toim.) *Kaunis ihminen – sukupuolisuuden ja seksuaalisuuden kohtaaminen seurakunnissa*. Helsinki: Kirjapaja.
- Rentic, P. (2020). *Taivaallisen hyvää seksiä*. Aikamedia Oy
- Savolainen, M. (2019). *Vaikka olen – Sukupuolisensitiivisyyden ymmärrys Suomen evankelisluterilaisen kirkon nuorisotyössä*. [Opinnäytetyö, Diaconia-ammattikorkeakoulu]. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/227981/Opinn%c3%a4ytety%c3%b6_lopullinen.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- Seta. Sateenkaaritieto. Sateenkaarisanasto. Saatavilla 20.11.2019 <https://seta.fi/sateenkaaritieto/sateenkaarisanasto/>
- Suomen ev. lut. kirkko. Perhejuhlat. Rippijuhlat. Mikä rippikoulu? Saatavilla 19.2.2019 <https://evl.fi/perhejuhlat/rippijuhlat/rippikoulu-edeltaa-rippijuhlia#730ad0a2>
- Suomen ev.lut. kirkko (i. a.) *Rippikoulujen itsearviointi*. Saatavilla 21.11.2021 <https://evl.fi/plus/seurakuntaelama/kasvatus/rippikoulu/rippikoulujen-itsearviointi>
- Suuri ihme. Rippikoulusuunnitelma 2017. Helsinki: Kirkkohallitus 2017.
- Taakasta voimavaraksi, i.a. -a. Saatavilla 4.10.2021 <https://www.voimavaraksi.fi/>
- Taakasta voimavaraksi. (2017). *Rippikoulussa ollaan kaapissa*. Saatavilla 12.09.2021 <http://www.voimavaraksi.fi/wp-content/uploads/2021/02/Rippikoulussa-ollaan-kaapissa.pdf>
- Taakasta voimavaraksi. (2018). *Sateenkaarinuorten kokemuksia uskonyhteisöjen nuorisotoiminnasta*. Saatavilla 4.10.2021 <http://www.voimavaraksi.fi/wp-content/uploads/2021/03/NuorisokyselyTaaVo.pdf>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Lapset, nuoret ja perheet. Työn tueksi. Varhainen avoin yhteistoiminta ja dialogiset menetelmät. Huolen puheeksi

ottaminen. Saatavilla 27.11.2019 https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/varhainen-avoin-yhteistoiminta/huolenpuheeksi-ottaminen

Työterveyslaitoksen Työpiste - verkkolehti (1.6.2021) *Millainen on hyvä ohje? Kahdeksan vinkkiä ohjeiden tekemiseen työpaikalla.* Saatavilla 21.11.2021 <https://www.ttl.fi/tyopiste/millainen-on-hyva-ohje-kahdeksan-vinkkia-ohjeiden-tekemiseen-tyopaikalla/>

Väestöliitto. Seksuaalisuus. Saatavilla 20.11.2019 <https://www.vaestoliitto.fi/seksuaalisuus/>

Väestöliitto. Vanhemmuus. Tietoa vanhemmille. Pienten lasten vanhemmat. Lapsi ja seksuaalisuus. Ikätasoinen seksuaalikasvatus. Saatavilla 22.11.2019 https://www.vaestoliitto.fi/vanhemmuus/tietoa_vanhemmille/pienien_lasten_vanhemmat/lapsijaseksuaalisuus/ikatasonen-seksuaalikasvatus/

Väestöliitto. Vanhemmuus. Tietoa vanhemmille. Pienten lasten vanhemmat. Lapsi ja seksuaalisuus. Kokonaisvaltainen seksuaalikasvatus. Saatavilla 20.11.2019 https://www.vaestoliitto.fi/vanhemmuus/tietoa_vanhemmille/pienien_lasten_vanhemmat/lapsijaseksuaalisuus/kokonaisvaltainen-seksuaalikasva/standardit/